



ศิลปะการประพันธ์ในวรรณคดีไทย

วิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ภาษาไทยกับครูพี่ต๋อง – อาจารย์พีระเสก บริสุทธิ์บัวทิพย์

วรรณคดีโบราณของไทย มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการอ่านฟัง
เสียงและการประกอบการแสดงมหรสพ เช่น บทละคร บทพากย์ เป็นต้น
ดังนั้น นักวิจารณ์ ต้องเลือกสรรถ้อยคำให้ไพเราะเป็นนิพนธ์
นอกจากนี้วรรณคดีจะต้องมีเนื้อหาที่สื่อความหมาย ทั้งเพื่อ
ความบันเทิงใจและความจรรโลงใจด้วย

เมื่อกวีกับประพันธ์วรรณคดีสักเรื่องหนึ่ง กวีจะต้องคิด
เนื้อหาขึ้นมา แล้วคิดหากลวิธีการประพันธ์ให้ผลงานนั้นออกมา
อย่างเหมาะสมเจาะ กลวิธีในการประพันธ์ดังกล่าว เรียกว่า

วรรณศิลป์

ปจย.

ศิลปะและความงามในการ
ประพันธ์

สมัยก่อน

- นวนิยายที่แต่งดี /
มีความไพเราะ

→ ปจย. วรรณคดี

วรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการประพันธ์ เป็นศิลปะที่ทำให้
วรรณคดีมีความหมาย ความงาม และความไพเราะจับใจผู้อ่าน กินใจ
ตัวอย่าง เช่น บทพรรณนาธรรมชาติ ในร่ายยาวมหากาเวสสันดรชาดก
ก็เริ่มต้นภาพพระราชานิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ศิลปะการประพันธ์ในวรรณคดีไทย ที่ควรรู้ในเบื้องต้นได้แก่

- ❖ การเล่นเสียง → ไพเราะ
- ❖ การเล่นคำ → ไพเราะ / หลากหลาย
- ❖ การใช้ภาพพจน์
↳ เปรียบเทียบ

1. การเล่นเสียง

เสียงในภาษาไทย

พยัญชนะ / สระ / อักษรย่อ

คือ การเลือกสรรคำ ให้มีเสียงสัมผัสเป็นนิพจน์กว่าปกติ

เพื่อให้เกิดทำนองเสียงที่ไพเราะน่าฟัง และเพื่อวาดฝีมือของกวี

การเล่นเสียงแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การเล่นเสียงสัมผัสสระ

การเล่นสัมผัสพยัญชนะ และการเล่นเสียงวรรณยุกต์

↳ สัมผัสอักษร

↳ สัมผัสโน้ต → ไม่บังคับ

สัมพัทธ์พยางค์, สัมพัทธ์อักษร

การอ่านเสียงพยางค์หรือเสียงอักษร

คือ การใช้สัมพัทธ์พยางค์หรือเสียงพยางค์ติดกัน คำ
ประพันธ์หรือการองโดยทั่วไปไม่บังคับสัมพัทธ์พยางค์แต่ก็
นิยมใช้เสียงสัมพัทธ์ให้เกิดความไพเราะ เช่น



จีบจับเงาเง้าเง้า

จอกจากจันจรรจา

เค้าค้อยค้อยคอยหา

ชอนชนช้อนช้อนลิ้นหน้า

รังนก (เล่นตัว “จ”)

จ่าจ๋า (เล่นตัว “จ”)

เห็นโทษ (เล่นตัว “ค”)

นั่งเรือหาขวัญ (เล่นตัว “ช”)

นภา^๑น้อยนอนหลับ^๒น้ำ
ตามเตอะติด^๓เต็ม^๔ตา
จิบจาก^๕จิบ^๖จระ^๗จา
เร^๘ไร^๙ร่อน^{๑๐}รื่อง^{๑๑}เร็น

โน^๑นา (เล่นตัว “น”)
ตื้น^๒ตื้น (เล่นตัว “ต”)
จะ^๓แจ่ม (เล่นตัว “จ”)
เรียม^๔รื่อย^๕ริม^๖วัง (เล่นตัว “ร”)

เล็กลงตลอดไม้

เล็กลงลงชิง

ลงลงโล่ลงตึง

เล็กลงลงโล่

โล่

โล่โล่โล่

ลงลง

ลงโล่

ลงโล่หนึ่ง

ตลอดโล่ลงลง

(เล่นตัว “ล”)

เมื่อฉันมีมากมายมิตรมากมายเอง

เมื่อฉันหามิตรเองเหมือนหาหมูหมาก

เมื่อฉันมีหมดมิตรมุ่งมองหมาก

เมื่อหมดฉันวัยแก่หาหมูหมากไม่มาเอง

(เล่นตัว “ม”)

สัมพัทธ์

การเคลื่อนย้ายสระ

→ สระเปลี่ยนกัน
→ สระ. มาสระเปลี่ยนกัน

คือ การใช้สัมพัทธ์ หลหายพยางค์ติดกันเป็นสัมผัส
สระนอกเหนือจากข้อบังคับของฉันทลักษณ์ โดยการเพิ่มสัมผัส
สระในวรรค เช่น

สัมพัทธ์นอก → บังคับ → ต้ออฉ

สัมพัทธ์ใน → ไพเราะ

ดู ^๑ หน ^๑ สร้าง ^๑ บ บ บ บ บ	ง ^๑ ส ^๑ ด ^๑ ล ^๑ ้ ^๑ หน ^๑ ล ^๑ ้ง ^๑ บ ๑ บ บ บ บ	}	(๑)
หน ^๑ ง ^๑ ล ^๑ ้ ^๑ ด ^๑ อ ^๑ ย ^๑ บ บ บ บ บ	ร ^๑ บ ^๑ ท ^๑ ่ ^๑ หน ^๑ ม ^๑ ท ^๑ บ บ บ บ บ บ		

ด ^๑ ง ^๑ บ ^๑ ฟ ^๑ ด ^๑ ฝ ^๑ บ บ บ บ บ	พ ^๑ ร ^๑ พ ^๑ ร ^๑ บ บ
หน ^๑ สร้าง ^๑ บ บ บ บ บ	ส ^๑ ด ^๑ ล ^๑ ๑ บ
ง ^๑ ล ^๑ ้ ^๑ หน ^๑ ม ^๑ หน ^๑ ล ^๑ บ บ บ บ บ	ง ^๑ อ ^๑ ย ^๑ บ บ
หน ^๑ ร ^๑ ้ง ^๑ ร ^๑ บ บ บ บ บ	ร ^๑ บ ^๑ ท ^๑ บ ๑ บ บ

๑ → ไคไค

(เล่นเสียงสระ ๑)

บางครั้งอาจเล่นเสียงสระหรือสัมผัสในในบางจุด เช่น

จะหัก^๕อื่น^๕ขึ้น^๕หัก^๕ก็^๕จัก^๕ได้ หัก^๕อา^๕ลั^๕ย^๕นี้^๕ไม่^๕หล^๕ด^๕ส^๕ด^๕จะ^๕หัก^๕
ส่า^๕ร^๕พ^๕ด^๕ด^๕ด^๕ขาด^๕ประ^๕ห^๕ล^๕าด^๕นั^๕ก แต่^๕ด^๕ด^๕ร^๕ก^๕นี้^๕ไม่^๕ขาด^๕ประ^๕ห^๕ล^๕าด^๕ใจ

บางครั้งอาจเล่นเสียงสระหรือสัมผัสในในบางจุด เช่น

แล้วสอนว่าอย่าไวใจมนุษย์

มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด

ถึงเขาว่าลงพณภัยว่าที่เลี้ยวลด

ก็ไม่คิดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน

การเล่นเสียงวรรณยุกต์

คือ การใช้คำที่ไ้ระดับเสียงวรรณยุกต์

2 หรือ 3 ระดับเป็นชุดๆไป

เช่น

เสียงขอ⁺อ้ออ้ออ้อ

เอื้อยเพลง

จับ⁺ปีเตอร์⁺เตอร์⁺เตอร์

เต่งต๋อง

ขลุ่ย⁺ตุ้ย⁺ตุ้ย⁺ตุ้ย⁺เหมง

เหม่งเหม่ง หนาดเฮย

ฉ้อง⁺ท่อน⁺ท่อน⁺ท่อน⁺ท่อน

พริ้ง⁺พริ้ง⁺พริ้ง⁺ตโหน

๕

บัวตม **ตมตมตม**

กลางตม

สูงส่งทานทาน

ลุ่มลุ่ม

แมลง **แม่มากแม่มาก**

ชมชราบ

รวิ รวิ รวิ รวิ

พาดไม้ไผ่ทอง

เขานับ**คุณค่า**
ได้อย่างน่ายินดี
ที่**ทุก**ที่**ทุก**ที่**ทุก**ที่
เท่าเท่าเท่าอย่าง**ยิ่ง**
ยิ่ง

เคียงสอง
ท่องท่อง
มัจฉาพราศ์
เลียบลิ้มลิ้มทาง

จับจับ**เจ้าเจ้าเจ้า**

จอกจากจันทรจก

เค้า**ค้อยค้อยค้อย**หา

ชวนชวนชวนสิริหน้า

ร้งมา

จ่าจ่า

เห็นโทษ

นั่งเฝ้าเอาขวัญ

จะจับ**จองจองจอง**สิ่งใดนั้น
ดูถ้า**คู้คู้คู้**อย่างนั้นจน
อย่าถาม**แสงสว่างสว่าง**ดูเลศกาค
ค่อยและ**คนคนคน**ให้ควรการ

อย่าเค็ลื้มคำคำคำแต่คำโลภ
เหี้ยมทวงท้วงท้วงละโมภละเมอหาบุญ
สิ่งใดปกป้องป้องเป็นประธาน
อย่าด่วนแดนแดนแดนแต่โดยใจ